7 Бағызбаева оқулары
Багизбаевские чтения

ТОҒЫСПАЛЫ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАР АЯСЫНДАҒЫ ЗАМАНАУИ ФИЛОЛОГИЯНЫҢ ҚОЛДАНБАЛЫ АСПЕКТІЛЕРІ

ПРИКЛАДНЫЕ АСПЕКТЫ СОВРЕМЕННОЙ ФИЛОЛОГИИ В КОНТЕКСТЕ ИНТЕГРИРОВАННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ

ФИЛОЛОГИЯ, ӘДЕБИЕТТАНУ ЖӘНЕ ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ ФАКУЛЬТЕТІ
ФАКУЛЬТЕТ ФИЛОЛОГИИ, ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ И МИРОВЫХ ЯЗЫКОВ

VII Бағызбаева оқулары

«ТОҒЫСПАЛЫ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАР АЯСЫНДАҒЫ ЗАМАНАУИ ФИЛОЛОГИЯНЫҢ ҚОЛДАНБАЛЫ АСПЕКТІЛЕРІ»

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары

Алматы, 28 сәуір 2015 жыл

VII Багизбаевские чтения

«ПРИКЛАДНЫЕ АСПЕКТЫ СОВРЕМЕННОЙ ФИЛОЛОГИИ В КОНТЕКСТЕ ИНТЕГРИРОВАННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ»

Материалы международной научно-практической конференции

Алматы, 28 апреля 2015 года

Редакционная коллегия:
Член-корреспондент НАН РК, д.ф.н., профессор Б.У. Джолдасбекова
доктор филологических наук, доцент Ж.К. Киынова
доктор филологических наук, профессор А.Б. Туманова
кандидат филологических наук, доцент Н.К. Сарсекеева
старший преподаватель Ж.А. Баянбаева

На обложке книги репродукция картины
художника И.Н. Панченко «Жар-птица»

Состояние и перспективы современной филологии. VII Багизбаевские чтения: Материалы международной научно-практической конференции. 28 апреля 2015 г. – Алматы, «Қазақ университеті» 2015. - 247 с.

В сборник вошли материалы исследований ученых Казахстана, России, Испании, Турции, Таджикистана, посвященные актуальным вопросам литературы и языка, прикладным аспектам филологической науки, а также процессам технологизации процесса обучения в системе непрырывного образования и интегрированнных образовательных программ.

ISBN 978-601-04-1179-1

©КазНУ имени аль-Фараби, 2015

абстрактных существительных, модальных слов и выражений, квалифицирующих и обобщающих метафор, означающих переход к интерсубъективности.

Следует отметить, что расстояние между собеседниками влияет на степень обобщения авторской мысли в диалоге: наибольшая степень обобщения достигается в диалоге с дальним собеседником и в автодиалоге, но характер обобщения здесь разный. Если в первом случае обобщение касается социальных, нравственных аспектов жизни человека, то во втором – это обобщения, в основном, психологического характера, затрагивающие проблемы внутреннего мира человека. Таким образом, анализ авторского дискурса в аспекте диалога выявляет его неоднородность, его диалогическую природу – он оказывается не конечным продуктом индивидуального самовыражения, а динамичным процессом речевого интерперсонального общения, в котором установка на Другого является дискурсивной стратегией автора.

Литература:

1.Бахтин М.М. Работы 1940-х - начала 1960-х годов. - М.: Русские словари; Языки славянских культур, 1997. - 732 с.

2.Макаров В. Л. Сектор науки и образования как производительная сила. Современные информационные технологии. / Сборник научных трудов. Выпуск 2. ГВЦ Интурист, 2000.

Таттимбетова К.О.
әл-Фараби атындағы ҚазҰУ 1 курс докторанты
Алматы қ.
ғылыми жетекші әл-Фараби атындағы ҚазҰУ доценті, ф.ғ.к.
Ананьева С.В.

ТӘУЕЛСІЗДІК ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ПОЭЗИЯЛЫҚ ШЫҒАРМАЛАРДЫҢ КӨРКЕМДІК СИПАТЫ

Қазақ әдебиетінің тарихында еліміздің тәуелсіздік арнасына түскеннен кейінгі кезеңі өзіндік даму бағытымен, көркемдік ізденістерімен ерекшеленеді. Тәуелсіздік әкелген өзгерістерді, рухани әлеміміздегі желісі үзілмеген тарихи сабақтастықты, азат сана тудырған айшықты оралымдарды осы кезендегі ақындар шығармашылығынан айқын аңғарамыз. Тың тыныс, соны серпінді байқаймыз. Әрине, ұзақ жылдарға созылған азаттық таңын аңсау мен оған жету жолындағы қоғамдық күрестердің һәм олар туындатқан тарихи оқиғалардың төл поэзиямызға тигізген асері ерекше екені сөзсіз.

Қоғамда орын алған елеулі оқиғалар мен өзгерістердің ел санасына әсері тимей қоймайды. Бұл құндылықтар жүйесінің өзгеруіне, қалыптасқан дүниелерді басқаша бағалауға алып келеді. Алайда, санадағы өзгерістер толқыны бірден күш алмай, барынша баяу жүреді. Егемендік алған алғашқы жылдары ақындарымыз азат күнді жаппай жырлағанмен, олардың көбісі өткен күннің мақтау үлгісінде болғанын да жасырмауымыз керек. Аға буын акындар кеңестік мектептің ұраншыл мақамымен жаңа заманды жырлауға кірісіп кеткенің байқамай да қалдық. Алайда, уақыт өзгерсе, адам да өзгереді, ұрпақ алмасып, ескінің орнын жаңа толтырады. Сананың болмысты тануы басқа әрекетке ауысқан сәтте көрінетін құбылыстың түрі ғана емес, ішкі мазмұны да алмасады. Осыған байланысты адам санасындағы өзгерістердің болатынын айтып жатудың өзі артық. Тәуелсіздік жылдарындағы поэзиялық шығармалардың көркемдік, идеялық және әдіс-тәсілдік салада да өзгеріске түскенің атап айтқан жөн. Кейбіреулері негізгі айқындаушы стиль ретінде қалыптаса алмаса да қоғамның даму барысында, еркін ойлаудың шынымен-ақ шығармашылықта орын алғанын көруге болады.

Тәуелсіздік кезеңіндегі қазақ поэзиясында жанрлық, поэтикалық өзгерістер мәдени

өмірімізде жаңаша қарқынмен көрінгенін байқауға болады. Поэтикалық шығармашылыққа жеке-дара мағына дарыту арқылы заманауи мәтін аясындағы ұлттық және кірме жанрларды ұштастыра отырып, қазіргі замандық тіл мәдениетінің көркем эстетикалық қуатын байыта түсті.

Қазақ халқы XX ғасыр басында бас көтерер азаматтарынан, рухани көшбасшыларынан айрылып, біршама уақыт бағдарсыз қалғандай күй кешкені ақиқат. Мұның рухани әлеміміздегі жетекші салалары - әдеби шығармашылыққа да кері әсері тимей қоймады. Кеңестік идеология ұлттың тарихи жадын әлсіретіп, рухани сабақтастықтың үзілуіне алып келді. Соған қарамастан, азаттық идеясы ауық-ауық жаңғырып, тәуелсіздік жолындағы күрес ешқашан толастаған емес. Қайта уақыт өткен сайын ол шыңдалып өсе берді, жетіліп өркендей берді. Қасым жырларының романтикасы, Мұқағали өлендерінің лирикалық лебі, Фариза шығармашылығындағы мінез бен өрлік, Төлеген жырларындағы мәңгілік сағыныш сарындарынан, одан кейінгі Кеңшілік, Жұматай, Жарасқан т.б. ақындар өлеңдерінен азаттық таңын аңсаған, тәуелсіздік идеясын тербеген желілерді табу қиын емес.

Кеңестік дәуір әдебиетіндегі азаттық идеясы бұрынғы ашық күрескерлік рухын өзгертіп жайма-шуақ мамыражай қалыпқа түскені рас. Алайда тәуелсіздікті аңсау бұл ретте даланы аңсау, ауылды сағыну, тауды көксеу, ұлттық ерекшеліктерді жырлау, тарихи тақырыптарға, тарихи тұлғаларға арнап туындылар жазу сипатында көрініп отырды.

Мұқағали ақынның «Ескі ауылды еске алу» өлеңінде берілген ауылды аңсау желісінің негізі азаттық идеясымен тамырлас жатқанын байқауға болады. Жалпы кеңес дәуірі кезеңіндегі поэзиядағы ақсақал-қарт, дала мен тау, әже, ауыл, шаңырақ т.б. ұлттық ерекшеліктер туралы жазылған шығармалар бостандық туралы ойды өрістетудің өзегі десек қателеспейміз.

Осылайша жылдар мен жылдарды жалғастырып, баба ұрпақ пен бала ұрпақ арасындағы сабақтастыққа негіз болып жатқан тәуелсіздікке де қол жетті. Біз үшін XX ғасырдағы ең басты жетістік – тәуелсіздік.

Сана бостандығының нәтижесі ретінде туындаған тәуелсіздік жылдарынан кейінгі әдебиеттің біз үшн ерекшелігі мол, құны жоғары. Егемендік қоғамдық санаға ерекше серпіліс әкелді. Оларды азаттық таңы туралы жазылған өлеңдерден байқауға болады.

Мұз құрсанған ақ көрпеге оранған,
Қиын-қыстау, сары аяздан, бораннан,
Қорықпастан менің туған бөбегім -
Мемлекетім азаттығым оралған, - деп, Ғафу Қайырбеков жырлаған тәуелсіздік исі қазақты ғасырлар бойғы толассыз күрестерге жетелеген болатын [2, 4 б.].

Әдебиетке 80-жылдардың соңы 90-жылдардың басында араласқан буын өкілдері қазақ әдебиетіне нағыз тәуелсіздік рухын алып келді десек, қателесе қоймаспыз. Ол буыннан бөле-жарып Т.Әбдікәкімұлын, Н.Мәукенұлын, С.Нұржанды, Г.Салықбайды, Ж.Әскербекқызын, М.Райымбекұлын, одан кейінгі толқыннан Ж.Сәрсекті, Б.Бабажанұлын, Б.Алдиярды, Д.Беріккажыұлын атауға болады. Бұл буын Кеңестік дәуірдің соңғы қыспағын көрді және тәуелсіздік отының тұтануына ортақ болған желтоқсан оқиғасына кейбіреулері куә болса, ал көрмегендері лебін сезінді. Шығармашылық қуаттарының енді қалыптаса бастаған шығында қоғамда болып жатқан өзгерістердің аталған буынның ақындық амбициаларын ұштап, жаңа бастауға жол ашқаны анықталды.

Тауелсіздік кезеңіндегі қазақ поэзиясының поэтикалық тұлғасын жасайтын әдеби көркемдіктердің тұтастығы ақындарымыздың өзіндік сөз қолдану, түрлендіру, құбылту, ауыстырудағы жетістіктерімен ерекшеленетінін айту керек. Олар поэтикалық тіліміздің бай қорын, тілдік мүмкіндігіміздің терең құбылысын жасап отыр. Бір өлеңнің бойында қолданатын бірнеше көркемдіктің тұтастығы өлеңнің баяндаушылық немесе қарапайым ауызекі қолданыстағы бос сөздерден айырылып, суреттілікке, образдылыққа, терең мағынаға мән беруге итермелейді. Демек, тәуелсіздік кезеңіндегі шығармалар осы кезеңнің тарихи-

әлеуметтік мазмұнының көрінісі ғана емес, әдеби-тілдік қазынамызды байытушы қор қызметін де қатар атқарады. Ой еркіндігінің жаңа ой, сөз тудырудағы мүмкіндігі мол.

Тәуелсіздік кезеңіндегі қазақ поэзиясы өзіне дейінгі ұлттық әдебиетіміздің ең асыл, аса озық дәстүрін жалғастыра отырып, дәуірге сай жаңа көркемдік танытып отыр. Тәуелсіздік идеясы қазақтың ауыз әдебиетінде, жыраулар әдебиетінде, одан бергі әдебиет өкілдерінің туындыларында жалғасын тауып келеді.

Тәуелсіздік жылдарындағы поэзиялық шығармалардың көркемдік сипатына басты арқау болған - азаттық идеясын көтерген тарихи-рухани құндылықтардағы сарындар мен көркемдік әдіс-тәсілдер екенін көруге болады. Егемендік жарияланған күннен кейінгі поэзиялық шығармаларда көне түркі сарыны, жыраулар әдебиетінің үлгісі, Мағжан Жұмабаев бастаған романтикалық-символистік бағыт көптеген шығармашылық иелерінің айқындаушы стилі ретінде қалыптасты.

Әдебиеттер:

1.Байтұрсынов А. Әдебиет танытқыш. – Алматы: Жалын, 2001. – 464 б.
2.Қайырбеков Ғ. Мемлекетім менің // Қазақ әдебиеті. – 1996. – 17 желтоқсан.
3.Салықбай Г. Аспандағы аңсарым. – Алматы: Жазушы, 2001. – 192 б.
4.Алдияр Б. Өмір өзен. – Алматы: Жазушы, 2005. – 117 б.
5.Беріккажықұлы Д. Көңіл құпиясы. – Алматы: Жазушы, 2006. – 156 б.

Шанаев Р.
магистрант 1 курса КазНУ имени аль-Фараби,
г. Алматы
научный руководитель член-корреспондент НАН РК,
д.ф.н., профессор КазНУ имени аль-Фараби
Джолдасбекова Б.У.

К ВОПРОСУ ИЗУЧЕНИЯ ДИСКУРСА ПРОЗЫ ИВАНА ЩЕГОЛИХИНА

На настоящем этапе научного знания понятие дискурс является лингвистическим феноменом. Теория дискурса в рамках современных парадигм гуманитарного знания рассматривается с разных аспектов.

В лингвистическом словаре дается следующее определение Н.Д. Арутюновой: «дискурс (фр. discourse, англ. discourse, от лат. discursus 'бегание взад-вперед; движение, круговорот; беседа, разговор') – это речь, процесс языковой деятельности; способ говорения» [2].

Точного и общепризнанного определения «дискурса», который охватывает все случаи его употребления, не существует. Понятие «дискурс» дополняет и модифицирует традиционные представления о речи, тексте, диалоге, стиле и даже языке. Наиболее отчетливо выделяются три основных подхода изучения термина «дискурс».

Первая группа рассматривает лингвистическое употребление этого термина, исторически первым из которых было его использование в названии статьи «Дискурс-анализ» американского лингвиста З. Харриса, опубликованной в 1952 году. Лишь два десятилетия спустя, в лингвистике начинается процесс изучения данного термина в полной мере. Несмотря на то, что лингвистические употребления термина «дискурс» сами по себе весьма разнообразны, в целом за ними просматриваются попытки уточнения традиционных понятий речи, текста и диалога. По афористичному выражению Н.Д.Арутюновой, «дискурс – это речь, погруженная в жизнь» [2], дискурс интерпретируется как речь, вписанная в коммуникативную ситуацию, и по сравнению с речевой деятельностью индивида рассматривается как отчетливо